

Pranje novca i financijske istrage

**[Željko Cvrtila,
mr. krim.]**

Hrvatska ima Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 87/08). Njime se pro-

pisuju mjere i radnje u bankarskom i nebankarskom financijskom poslovanju poduzimane radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca i sprječavanja financiranja terorizma, obveznici provedbe mjera i radnji koji su dužni postupiti prema Zakonu, djelovanje i postupci Ureda za sprječavanje pranja novca u otkrivanju sumnjivih transakcija kojima se prikriva pravi izvor novca i imovine ili prava za koje postoji sumnja da su pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu (pranje novca), a uređuju se i druga pitanja važna za razvoj preventivnog sustava u sprječavanju pranja novca.

Zakon je preventivan jer unaprijed poku-

Kriminalistička, Financijska policija, Porezna uprava, Carinska uprava i Ured za sprječavanje pranja novca uz koordinaciju Državnog odvjetništva trebaju usporedno, tijekom provođenja prethodnog izvidnog postupka, prikupljati podatke o imovnom stanju osoba za koje postoji osnovana sumnja da su počinile kazneno djelo

šava spriječiti legalizaciju ilegalne imovine, ali je i represivan jer se u slučaju sumnje na nezakonite transakcije o tome

izvješćuju nadležna tijela radi poduzimanja istražnih radnji. Stoga je prijeko potreban takav pravni akt koji omogućuje mjere kojima se sprječava ili otkriva pranje novca.

Svaku sumnju prijaviti Uredu

Pranjem novca smatraju se sva činjenja i nečinjenja radi prikrivanja pravog izvora protupravno stečenog novca te korištenja protupravno stečenog novca za obavljanje dopuštene djelatnosti ili stjecanje imovine na zakonit način. Pravne osobe obvezne poduzimati mjere radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca, tj. obveznici, jesu različite financijske institucije i ostale pravne osobe ovlaštene za obavljanje poslova u svezi s vrijednosnim papirima, mjenjačnice, zalagaonice, igračnice, automat-klubovi, organizatori igara na sreću, prigodnih robno-novčanih lutrija, tombola i drugih igara na sreću, a mogu biti i druge fizičke i pravne osobe koje se bave transakcijama novca. Obveznici bi trebali provoditi mjere za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i finan-

ciranja terorizma. Mjere su: procjena rizika, dubinska analiza stranke, imenovanje ovlaštenih osoba, stručno osposobljavanje, izrada i dopunjavanje liste indikatora, izvještavanje Ureda, zaštita podataka, uspostava informacijskog sustava i prikupljanje podataka, pribavljanje podataka od klijenata, utvrđivanje i provjera identiteta klijenata i zastupnika, utvrđivanje stvarnog vlasnika, praćenje poslovnog odnosa i drugo sukladno Zakonu i pravilnicima.

O svakoj transakciji koja se provodi u gotovini u vrijednosti od 200.000 kuna i većoj, obveznik mora odmah obavijestiti Ured, a najkasnije u roku od tri dana od dana obavljanja transakcije, zajedno s dostavom potrebnih podataka i obvezu sastavljanja liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i osoba u vezi s kojima postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma. Obveznik je dužan suzdržati se od provođenja transakcije za koju zna ili sumnja da je povezana s pranjem novca ili financiranjem terorizma. O takvoj

Nakon provedenih istraga u kojima su istražna tijela utvrdila postojanja kaznenih djela na štetu države i državnih tvrtki, postavlja se pitanje gdje je nestao taj golemi novac?! Nestao nije, samo je promijenio vlasnika putem različitih fiktivnih poslova i računa u Hrvatskoj i inozemstvu, a dio je i vraćen u državu kroz "strana" privatna ulaganja

- novca i financiranja terorizma
- kao upravna organizacijska jedinica u sastavu Ministarstva financija, obavlja zadaće u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kroz provođenje propisanih mjera.

Financijske istrage¹

Jedan od osnovnih motiva organiziranog kriminala jest financijska korist. Organizirane kriminalne grupe investiraju nezakonit prihod u nove nezakonite aktivnosti ili peru novac kako bi ga legalizirali i infiltrirali radi ostvarenja ekonomskog utjecaja u društvu. Usredotočenost na prihod stečen kaznenim djelom u borbi protiv organiziranog kriminala, te uspo-

činjenje kaznenih djela, pomaže u ciljanju na najviše vodstvo kriminalne organizacije, podupire vladavinu zakona i moralno načelo da nitko ne može imati koristi od počinjenja kaznenog djela.

Kako bismo bili djelotvorniji u prevenciji i borbi protiv kriminala, nužno je usmjeriti se na otkrivanje, zamrzavanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda od izvršenog kaznenog djela. Sustav i postupak oduzimanja može se podijeliti na tri faze:

1. istražna faza, u kojoj se prihod stečen kaznenim djelom utvrđuje i locira te se prikupljaju dokazi o njegovu vlasniku (kao i podatci o imovini vlasnika) – financijska istraga
2. sudska faza, u kojoj se optuženi proglašava krivim (ili oslobađa) i odluka o oduzimanju je konačna,
3. faza raspolaganja, u kojoj država oduzima imovinu i njome raspolaže u skladu sa zakonom, pri čemu se vodi računa o međunarodnoj razmjeni, odnosno vraćanju imovine.

Važno je da se može oduzeti ne samo izravni ili neizravni prihod pribavljen kaznenim djelom, već i zakonita imovina odgovarajuće vrijednosti, kad se ne može oduzeti sam nezakonit prihod, što je utemeljeno na Varšavskoj konvenciji koja je pobliže odredila imovinu što je predmet mjera za zamrzavanje, oduzimanje ili trajno oduzimanje, i to:

imovina gdje je imovinska korist pribavljena kaznenim djelom; imovina stečena na zakonit način, ako je imovinska korist pribavljena kaznenim djelom, u cijelosti ili djelomično, sjedinjena s tom imovinom, u visini procijenjene vrijedno-

transakciji obveznik je dužan bez odgo-
de, prije izvršenja transakcije, obavijestiti
Ured i navesti razloge za sumnju na pranje
novca tj. financiranje terorizma te nave-
sti rok u kojem se transakcija treba izvr-
šiti. Obveznici su dužni obratiti posebnu
pozornost na sve složene i neobično veli-
ke transakcije, kao i na svaki neuobičajen
oblik transakcija koje nemaju očitu eko-
nomsku ili vidljivu pravnu svrhu te u slu-
čaju kad u odnosu na njih još nisu utvr-
đeni razlozi za sumnju na pranje novca
ili financiranje terorizma.

Ured za sprječavanje pranja novca ima
dvojaku funkciju:

- kao obavještajno-financijska jedinica i središnja nacionalna jedinica prikuplja, pohranjuje, analizira i dostavlja podatke, informacije i dokumentaciju o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima na daljnje postupanje u cilju sprječavanja i otkrivanja pranja

Tek kad se ilegalno stečena imovina oduzima postaje jasno da se zločin - ne isplati. To je mjera koja najviše pogađa organizirani kriminal jer nositelje toliko ne boli otkrivanje i slanje u zatvor, koliko gubitak novca za koji su se tako grčevito grabili

redna integrirana financijska istraga čiji je cilj utvrditi, privremeno oduzeti i oduzeti prihod stečen kaznenim djelom, treba biti dio svake strategije za borbu protiv organiziranog kriminala i teških kaznenih djela. Oduzimanje nezakonitog prihoda ima brojne učinke: čini prevenciju jer imovinska je korist razlog i motiv većine kaznenih djela, sprječava infiltriranje nezakonitog prihoda i korupcije u legalnu ekonomiju, ukida sredstvo za buduće

¹ O svemu opširnije: Golobinek, R., Bolta, D., Turkalj-Dragosavac, D., Đak-Horvatić, J., Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima, VE, Strasbourg: 2007.

sti imovinske koristi sjedinjene sa zakonito stečenom imovinom; prihod ili druge koristi iz imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, iz imovine u koju je imovinska korist pribavljena kaznenim djelom sjedinjena, u visini procijenjene vrijednosti sjedinjene imovinske koristi, na isti način i u istoj mjeri kao i imovinska korist pribavljena kaznenim djelom.

Ispitivanje imovine definira se kao istražna tehnika koja omogućuje da se podatci iz više spisa i evidencija (javnih i privatnih) ili drugih izvora sustavno analiziraju kako bi se utvrdila određena individualna imovina i financijska prava te njihova pripadnost određenoj fizičkoj ili pravnoj osobi. Da bi to bilo moguće, prije je potrebno da istražna tijela imaju pristup podatcima o imovini (zemljišne knjige, registri poduzeća, porezne evidencije, bankarski podatci), pod određenim zakonskim uvjetima.

Elementi potrebni za uspješnu finan-

cijsku istragu su sljedeći:

- financijska istraga mora biti standardni postupak koji se primjenjuje kad se istražuje kazneno djelo kojim je ostvaren prihod,
- istražitelji moraju biti specijalizirani za financijsku istragu,
- treba postojati uska suradnja s istražiteljima koji provode kaznenu istragu.

Do 20 milijardi dolara godišnje?

Prebacivanje tereta dokazivanja podrijetla imovine, tj. prihoda, kod teških kaznenih djela, na počinitelja, iznimno je korisna mjera pri oduzimanju ilegalno stečene imovine. Ako počinitelj u skladu s poznatim prihodima ne može dokazati način stjecanja neke imovine za koju se sumnja da je nastala ilegalnim stjecanjem prihoda, podliježe oduzimanju. Mora se dokazati da je imovina stečena ilegalno ili da je osumnjičenik nije mogao steći na osnovi svog zakonitog prihoda.

To se može proširiti i na bliže srodnike ili pravnu osobu.

Financijske istrage isprepliću se s mjerama za sprječavanje i otkrivanje pranja novca. Financijska istraga mnogo je širi pojam od mjera što se poduzimaju u sprječavanju i otkrivanju pranja novca, koje bi trebale biti sastavni dio financijskih istraga, odnosno jedan od izvora informacija, inicijalnih ili kad financijska istraga već traje.

Prema statističkim podatcima međunarodnih organizacija, trgovina ljudima, kao druga kriminalna aktivnost po zaradi, donosi zločincima ilegalni prihod od 7 do 13 milijardi dolara na godinu². Organizirani kriminalitet u V. Britaniji sadrži velike i kompleksne probleme. Znatan dio kreće ili je orkestriran izvan države, i sve više od nasilnih kriminalaca. Neki procjenjuju da ekonomska i socijalna šteta iznosi više od 20 milijardi funta godišnje³. ■

Oduzimanje protupravno stečene imovinske koristi – zločin se ipak ne isplati!

Tvrdnja da se zločin ne smije isplatiti već dugo egzistira u pravnim i kriminalističkim krugovima. Najbolje se vidi koliko se zločin isplati upravo na primjeru nositelja organiziranog kriminaliteta koji se prekomjerno obogaćuju i novac poslije legaliziraju pa stvaraju svoj benefit, odnosno važu između mogućeg rizika da budu otkriveni i završe u zatvoru i onoga što u međuvremenu zarade te bi li to ikad uspjeli zaraditi legalno. Taj se benefit očituje i kroz počinjenje kaznenih djela koja donose visoke prihode, a zapriječene su male kazne, kao kod prostitucije, raznih krijumčarenja, krivotvorenja i sl. Većina je spremna i na više godina otići u zatvor zbog velikih dobara što ih steknu kriminalom. To jednostavno smatraju rizikom posla. Od ilegalno stečena novca financiraju svoju obranu, obitelj dok su u zatvoru, pa i daljnje vođenje kriminalnih poslova, te potplaćuju sve koji im mogu omogućiti lagodan život u zatvoru i brz izlazak iz njega. Dakle, završiš li u zatvoru neće

ti biti loše, posao se isplatio.

Kako ipak ne bi bilo tako, u većinu europskih pravnih sustava uvedena je zakonska mogućnost oduzimanja imovinske koristi stečene počinjenjem kaznenog djela, a negdje i zamrzavanje te imovine prije presude, kako bi se spriječilo njezino prebacivanje, odnosno sakrivanje. Većina europskih zemlja ima pravno ugrađen institut za oduzimanje nezakonito stečene imovine, gdje je vrlo bitna i odgovornost pravne osobe. Samo neke zemlje imaju institut prebacivanja dokazivanja podrijetla imovine na teret "vlasnika".

Tek kad se ilegalno stečena imovina oduzima, postaje jasno da se zločin - ne isplati. To je mjera koja najviše pogađa organizirani kriminal jer nositelje toliko ne boli njihovo otkrivanje, sankcioniranje i odlazak u zatvor, već gubitak sredstva za koja su se grčevito grabili, neki i godinama, i kad im se oduzme ono zbog čega su bili spremni na rizik i na kraju su sankcionirani, kad postanu svjesni da je sve bilo uzaludno, onda nastu-

pa osobna katarza. Ta je mjera jasan znak svima da sustav razlikuje nelegalno bogaćenje od poštene zarade kao odraza rada, znanja i sposobnosti. Ona je jasan signal i svima drugima koji se bave organiziranim i drugim kriminalom, da će zasigurno ostati bez ilegalno stečene imovine, budu li otkriveni, ali onda zbog te spoznaje poduzimaju sve složenije načine prikrivanja kriminalne imovine. Bez primjene te metode, istražiteljima i građanima činilo bi se da je trud bio uzaludan, a počiniteljima da se njihov trud, odnosno kriminalno djelovanje isplatilo, bez obzira na sankcioniranje. To bi bilo i točno.

Pokraj svih tih mjera, ilegalno stečeni novac transferiran je iz Hrvatske. Uz dobre propise, to je bilo moguće samo zato jer čitav sigurnosni sustav nije funkcionirao u svojoj preventivnoj fazi. Na potezu je represivni dio sustava, da utvrdi tko je sada vlasnik nestalog novca i može li se on vratiti stvarnom vlasniku – državi.

² Kovčo Vukadin, I., Suzbijanje trgovanja ljudima, MUP, Zagreb, 2004.

³ www.soca.uk